

Lærerveiledning

Håndbok for superhelter
Forfatter: Elias Våhlund
Illustratør: Agnes Våhlund

Bøker i serien:
Del 1: Håndboka
Del 2: Røde maske
Del 3: Alene
Del 4: Ulvene kommer

Anbefales for klassetrinn 1–4
En veiledning av Malin Wedsberg

ELIAS OG AGNES VÅHLUND

ELIAS OG AGNES VÅHLUND

HÅNDBOK FOR SUPERHELTER

DEL 1: HÅNDBOKA

1

Innledning

Denne veiledningen inneholder oppgaver som skal hjelpe elevene til å utvikle leseforståelsen og dermed leselysten. Det gjør de ved å jobbe med ordforståelse, øve seg på å bruke leseforståelsesstrategier og koble setninger fra ulike deler av teksten (tekstkoblinger). *Håndbok for superhelter* er også et utmerket grunnlag og utgangspunkt for arbeidet med verdigrunnlag. Du vil få konkrete oppgaver og diskusjonsspørsmål som elevene kan knytte opp mot egen hverdag, og som tar utgangspunkt i det fortellingen tar opp: mobbing, utenforskap og kameratskap.

Leseforståelse

Eksempler på leseforståelsesstrategier kan være å forutsi handlingen, finne ut hva nye ord og uttrykk betyr, stille spørsmål i tilknytning til teksten, klargjøre utydigheter og sammenfatte tekstinhold. Husk imidlertid at det er tekstens innhold som er viktig, ikke selve strategien. Fokuset skal være tekstens innhold.

Tekstkoblinger er også en utviklende arbeidsmetode som gjør teksten tydelig for elevene. Underveis i lesingen stopper man opp og sammenlikner teksten med andre liknende tekster – tekst til tekst-kobling; sammenlikner teksten med egne erfaringer – tekst til meg selv-kobling; sammenlikner teksten med verden utenfor – tekst til verden-koblinger.

Det er du som pedagog som introduserer og modellerer. Ett eksempel på modellering kan være «å tenke høyt», det vil si fortelle elevene hvordan du tenker og føler når dere leser en tekst. Lærer og klasse har en dialog om tekstens innhold. Tekstsamtalene skal være strukturerte og tydelige, og alle skal kunne delta på sitt nivå.

Les høyt og les i par, diskuter og reflekter sammen! Felles lesing og høytlesing er uvurderlig. Ved hjelp av de felles leseopplevelsene får elevene verktøy som de kan benytte senere i sin egen lesing.

Alle oppgavene i veiledningen deles inn i det man kan gjøre før lesing, under lesing og etter lesing. Leseforståelsesspørsmålene er delt inn i:

- *På linjene* – svaret står i teksten.
- *Mellom linjene* – her dreier det seg om å kunne trekke egne slutninger og lese «mellom linjene».
- *Bak linjene* – her tenker man selv videre og reflekterer over teksten.

Du finner leseforståelsesoppgaver i hvert kapittel.

Før lesing

- Ta en titt på bokas omslag sammen. Se på bildene, les tittelen. Hva tror dere at boka kommer til å handle om? Be elevene om å grunngi svaret sitt, for eksempel ved at du modellerer og motiverer ved å si hvorfor du synes det ene eller det andre, eller ved å spørre: «Hvorfor tror du at det er slik?» «Hva tenker du nå?»
- Hva betyr «håndbok»? (Er det en bok om hender?) Kom med eksempler på andre håndbøker. Vet elevene om noen?
- På omslaget står det to navn: Elias og Agnes Våhlund. Hvorfor står disse navnene der? Hvem er de? Mer informasjon om Elias og Agnes finner du på www.kagge.no
- Før prologen: Hva er en prolog? Hva forteller prologen?
- Før epilogen: Hva er en epilog? På hvilken måte skiller den seg fra de andre kapitlene?
- Forbered lesingen før hvert kapittel ved å gå igjennom vanskelige ord og uttrykk – se nedenfor under hvert enkelt kapittel.

Under lesing

- Lag tekstkoblinger. Stopp opp ved passende eksempler under høytlesingen og lag koblinger til:
 - andre tekster: Minner dette om noe annet vi har lest? Fortellinger om barn som blir mobbet, tøffe jenter (Pippi Langstrømpe), bli en annen, superhelter, serier
 - elevenes egne erfaringer: Hva kjenner vi igjen fra for eksempel miljøer som skolen, skolegården, biblioteket, mobbing, utenforskap?
 - verden utenfor: Hva får fortellingen oss til å tenke om verden utenfor?

- Hvis alle barna kan lese på egen hånd, kan alle arbeide på samme måte, og deretter diskuterer dere for eksempel etter hvert kapittel eller en del av et kapittel som du har bestemt på forhånd.
- Be elevene stoppe opp i lesingen hvis det er noe de ikke forstår, og be deg eller en venn om hjelp.
- Be elevene sette ring rundt ord som er vanskelige å lese eller forstå (alternativt skrive dem ned eller rekke opp hånda for å be om hjelp) slik at de kan diskutere dem.
- Be elevene prøve å lese en setning eller et avsnitt på nytt hvis de ikke forsto det de leste.

Etter lesing

- La elevene svare på leseforståelsesspørsmålene, se under. La elevene formulere egne spørsmål. Diskuter spørsmål og svar i plenum. Mange av de åpne spørsmålene har ingen fasit, men er tatt med for å sette i gang tanker og refleksjoner i klassen. De setter også i gang diskusjoner. Spørsmålene som passer ekstra godt for å få i gang en samtale og diskusjon, er fine å diskutere i plenum (markert med rødt). Benytt gjerne IGP-metoden, se under.
- La elevene gi et sammendrag av teksten. Snakk sammen om hvordan teksten begynte, hva som så hendte og hvordan den sluttet. Det kan dreie seg om et enkelt kapittel, men også hele boka når dere har lest den ferdig.

Fortellingen

Håndboka er den første boka i serien Håndbok for superhelter. Lisas mamma jobber i en annen by, og derfor må Lisa bo hos mormoren sin. Men Lisa mistrives på den nye skolen. En guttegjeng erner henne for de utstående ørene hennes. Hver kveld sovner Lisa med hendene trykket inn mot ørene for at de kanskje skal slutte å stå sånn ut. En dag hun blir plaget av guttene, rømmer hun inn på biblioteket. Der, nederst i en hylle, ser hun en bok som liksom lyser. Lisa tar fram boka med den merkelige tittelen Håndbok for superhelter. Bibliotekaren hvisker til Lisa at det nok er sånn at håndboka skal bli med Lisa hjem og bli der. Og i det øyeblikket begynner Lisas ferd mot å bli superhelt.

Tema

Superhelter, mobbing, utenforskap, skole, ny i klassen, eventyr

VANSKELIGE ORD OG UTTRYKK

PROLOG – håndbok

KAPITTEL 1 – skynd deg, sved i brystet, beina nærmest sviktet under henne, falt hodestups, rakkerunger, vær så snill, død

KAPITTEL 2 – sitte igjen, plaget, andpusten, jager, ryggen, som om boka snakket til henne, detaljert, systemet, ingen som kommer til å savne den

KAPITTEL 3 – rundt deg, tvile, kreve, langt der inne har du allerede frøet til det som en dag skal blomstre, identitet, vanskelighetsgrad, umulige, evnen, i alt, kortslutning i hjernen, dyrespråk

KAPITTEL 4 – skeptisk, automatisk, pustet ut sin egen vekt

KAPITTEL 5 – ganske, angrep, plutselig, beistet, samtalepartner, rasende, vedskjulet, gå skikkelig dårlig, teit, bokseball, knekt koden, overliste

KAPITTEL 6 – dummete, sintere for hvert skritt hun tok, rart

KAPITTEL 7 – kommet seg, portrettet, spesielt, skjule, identitet

KAPITTEL 8 – eventyrlige, øde, fryktelig farlig, hylt

KAPITTEL 9 – vranglås, din siste stund kommet, tyven, plikt, sprudlet av glede

EPILOG – skjeløyde, donerte, enda sintere

Leseforståelsesspørsmål

PROLOG

Hva betyr teksten i prologen? (mellom linjene)

Hva tenker du når du leser teksten? (bak linjene)

KAPITTEL 1

Hvorfor spør Max leende om faren til Lisa var en elefant? (mellom linjene)

Hvorfor bor Lisa hos mormoren sin? (på linjene)

Hva mener Lisa med at det bare blir verre hvis Caroline snakker med guttenes foreldre? (mellom linjene)

KAPITTEL 2

Hvorfor hater Lisa den nye skolen? (på linjene)

Hvorfor hvisker Caroline til Lisa inne på biblioteket? (mellom linjene)

Lisas hode er fullt av spørsmål – hun skjønner ikke hvorfor guttegjengen hakker på henne. Hun tror at hun kan ha gjort noe galt. Hva tror du?

Hva ville du ha sagt til Lisa? (bak linjene)

Diskuter i plenum.

KAPITTEL 3

Les innledningen til *Håndbok for superhelter* én gang til.

Hvorfor står det at denne boka kan forandre liv?

Hvordan fant boka Lisa?

Hvorfor tror Lisa at boka kan være verdens mest verdifulle bok? (mellom linjene)

Diskuter i plenum.

KAPITTEL 4

Hvorfor var det ikke en vanlig lørdag da Lisa våknet? (mellom linjene)

Tror du at Olga og Oskar forsto hva Lisa sa? (mellom linjene)

Hvorfor ble Lisa så svimmel? (på linjene)

KAPITTEL 5

Hva var det Lisa gikk glipp av da hun leste *Håndbok for superhelter* før hun gikk inn til den sovende hunden? Hva var det hun gikk glipp av da hun skulle lære seg å fly? (på linjene)

Har du prøvd å lære deg noe som slettes ikke har fungert? Hva da? (bak linjene)

KAPITTEL 6

Hvorfor slo ikke Lisa tilbake da Nick slo henne på nesa? (mellom linjene)

Hvorfor tror du at Lisa ikke forteller mormor hva som har hendt? (mellom linjene)

Synes du at hun burde ha gjort det? **Diskuter i plenum.**

Hvordan kjente Lisa seg da hun gikk og la seg om kvelden? I teksten står det: «Hun var helt tom.» Hva betyr det? (mellom linjene)

Diskuter i plenum.

KAPITTEL 7

Lisa beskriver hvordan det føles når hun flyr. Hun bruker malende ord og uttrykk som at hun er fylt med tusenvis av sommerfugler, og at hun er

en flaske med brus. Tenk på en følelse og beskriv den med slike malende uttrykk. Det kan for eksempel være hvordan du kjenner deg når du er sulten, glad eller lei deg, eller når du løper fort eller sykler. (bak linjene)
Beskriv hvordan Lisa lager en maske av morfars slips. (på linjene)

KAPITTEL 8

Hvilke ledetråder får Lisa av mannen, og som gjør det mulig for henne å finne tyvene? (på linjene)

Hvorfor tror du at mormor har advart Lisa mot å gå alene i havnen?

Finnes det områder der du bor, og som du ikke får oppsøke fordi det kan være farlig? (bak linjene)

KAPITTEL 9

Hvorfor tror du at Lisa slutter å være redd og i stedet blir sint? Har du noen gang følt det samme? (bak linjene) Diskuter i plenum.

På hvilken måte mener Paul Ponsonby-Jones at Lisa kommer til å bety mye for byen? (på linjene)

Hva tror du føles best for Lisa: å kunne stoppe farlige forbrytere, eller at barn kom til å drømme om å bli som henne? (mellom linjene)

Vil du at andre skal ønske å være som deg? Hvem skulle du ønske at du kunne være? (bak linjene)

EPILOG

Hvorfor var myntsamlingen så verdifull? (på linjene)

Hvorfor tror du at tyvenes sjef tror at superhelten er en «han»?

(bak linjene) **Diskuter i plenum.**

Hvilke superhelter kjenner du? Hvilke krefter har de? (bak linjene)

Verdigrunnlagsarbeidet

Ifølge formålsparagrafens § 1-1 i opplæringsloven er formålet med opplæringen:

- Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring.
- Opplæringa skal byggje på grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfridom, nestekjærleik, tilgjeving, likeverd og solidaritet, verdiar som òg kjem til uttrykk i ulike religionar og livssyn og som er forankra i menneskerettane.
- Opplæringa skal gi innsikt i kulturelt mangfald og vise respekt for den einskilde si overtydning. Ho skal fremje demokrati, likestilling og vitskapleg tenkjemåte.
- Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrong.
- Elevane og lærlingane skal lære å tenkje kritisk og handle etisk og miljøbevisst. Dei skal ha medansvar og rett til medverknad.
- Skolen og lærebedrifta skal møte elevane og lærlingane med tillit, respekt og krav og gi dei utfordringar som fremjar danning og lærelyst. Alle former for diskriminering skal motarbeidast.

Her følger noen arbeidsmetoder samt leker og oppgaver som passer i arbeidet med verdigrunnlagsspørsmål, og som kan virke inspirerende. De øver opp vi-følelse, gruppefølelse, samarbeid, empati og trygghet og er til hjelp i arbeidet mot utenforskap og mobbing.

Gi hverandre oppmuntringer og komplimenter – se de andres positive sider

- Barna står på én rekke. En elev går fra barn til barn og sier noe positivt, deretter stiller eleven seg bakerst i rekken og så går turen til neste barn, for eksempel: Hvorfor liker jeg akkurat deg? Hva er det som gjør deg spesiell?
- Barna skriver noe positivt om hver enkelt av klassekameratene. Les opp lappene mens alle er til stede.
- Skriv positive og oppmuntrende ord på noen lapper. Laminer dem, og heng dem opp i klasserommet.

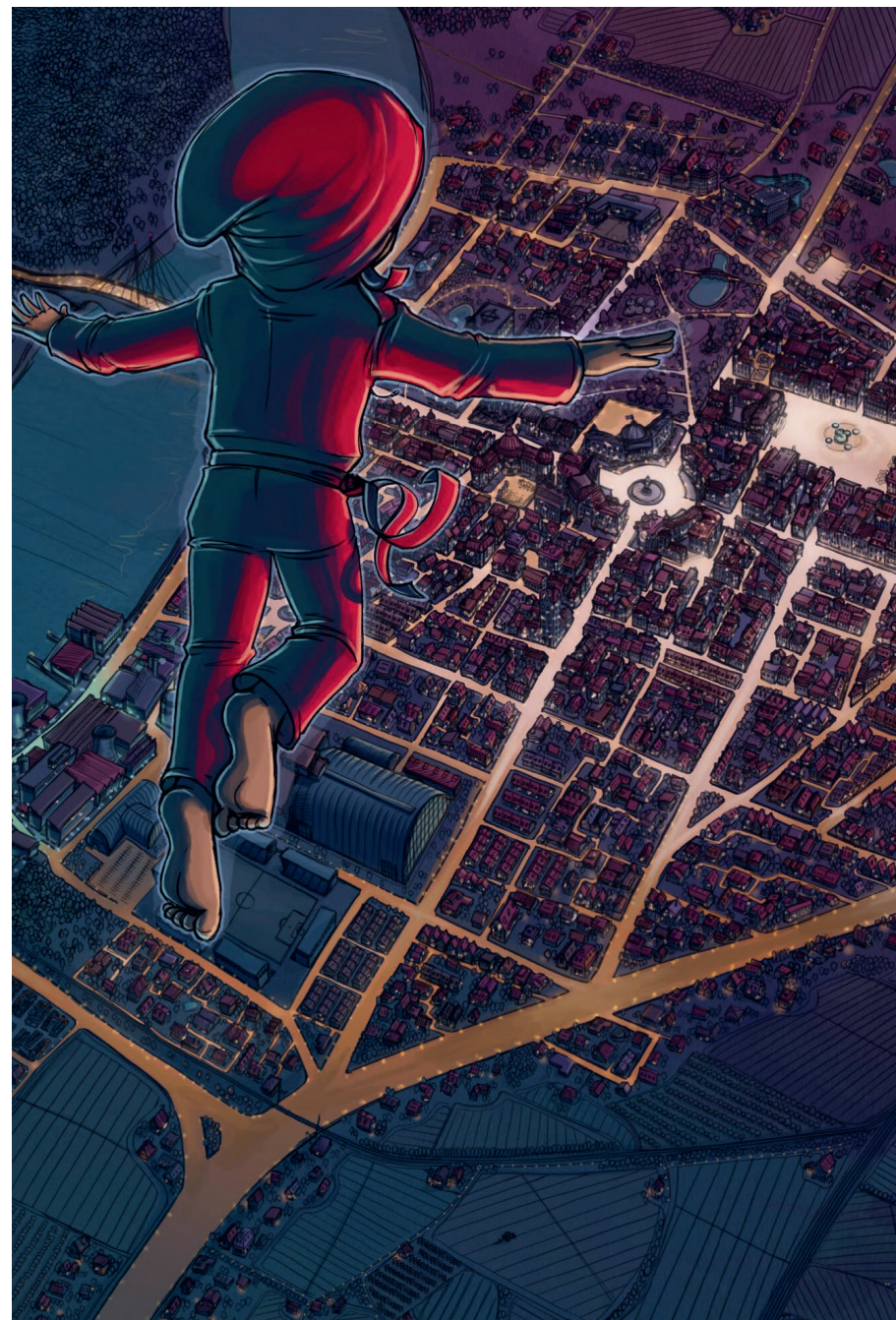
- Barna står i en ring og kaster ball til hverandre. Den man kaster til, skal man si noe pent om.
- Barna sitter i en ring og kaster et garnnøste til hverandre. Akkurat som over skal man si noe pent om den man kaster til. Etter en stund har det dannet seg et fint spindelweb av garnet. NB: Barna må hele tida holde i tråden.
- Lag et felles tankekart etter å ha snakket om hverandres positive sider, og skriv inn alle de positive ordene.

IGP-metoden

IGP – som står for individ-gruppe-plenum – er en fin metode å bruke i alle fag. Målet er å styrke kommunikasjonen mellom elevene og aktivere deres tenkemåte. Metoden øker barnets selvtillit og viser at alles stemme og mening har betydning. Et første trinn kan være at eleven får en stund til å tenke og formulere seg på egen hånd (skriftlig, i bilder eller det som passer til hvert enkelt tema eller spørsmål). Deretter arbeider eleven i par med en annen for å øve seg i å føre en dialog og argumentere. Til slutt diskuterer alle i plenum i klassen. Benytt gjerne IGP når dere arbeider med leseforståelsesspørsmålene til *Håndbok for superhelter*.

Klasseråd

- Når dere diskuterer, lar du den som har ordet, holde noe i hånden. Da blir det tydeligere hvem som snakker og hvem de andre skal lytte til.
- Klasseråd er et forum der det er fint å snakke om hvilke regler som gjelder: hvordan vi viser respekt, bryr oss om og hjelper hverandre, samarbeider, sier unnskyld, takker hverandre. Hvordan skal vi oppføre oss mot hverandre på vei inn og ut av klasserommet, når vi spiser i

storefri eller når vi skal ha kroppsøving? Be elevene «fylle ut listen». Skriv ned alt sammen og heng opp listen i klasserommet.

- Språkbruk: Hva er det som gjelder i denne klassen/på denne skolen? Hva er ok? Hvilke ord har vi nulltoleranse for?

Hemmelig bok

Noen temaer kan være vanskelige å snakke om, og da vil kanskje ikke barna si det høyt i klassen. I slike tilfeller kan en hemmelig skrive- eller tegnebok være et fint tillegg til for eksempel klasserådene. I den kan elevene skrive, tegne eller fortelle om alt de synes er vanskelig i klassen/på skolen og med vennene. Gjør det helt klart at det bare er du som leser boka, og at det er barna som bestemmer om du skal skrive et svar til dem.

Presenter en venn

Gruppen sitter i en ring. En elev (eller du) begynner og presenterer den som sitter til høyre, samtidig som eleven/du sier noe om nettopp den vennen, for eksempel: «Dette er min venninne Ella. Hun liker idrett og er allergisk mot nøtter.» Samtidig som man presenterer vennen ved siden av seg, løfter man vennens hånd i været og lar den bli værende der. Når alle har presentert hverandre, holdes alle hender i været. Dette fungerer best med halve klassen.

Hemmelig venn

På mandag velger dere hemmelige venner eller trekker lodd om hvem det skal være. Tanken er at barna skal være ekstra hyggelige mot de hemmelige vennene sine (uten å overdrive). Kom med eksempler på hva de kan gjøre: leke sammen i friminuttene, spørre hen hvordan hen har det, smile til hen.

Mot slutten av uka gjetter elevene på hvem som har vært deres hemmelige venn. Evaluer gjerne uka: Hva gjorde hen for å være en ekstra god venn?

Aktiviteter i friminuttene

- Du velger venner til friminuttene – elevene har samme venn i friminuttene i en nærmere angitt periode, for eksempel én uke.
- La elevene bytte på å velge aktivitet i friminuttene før pausen. Aktiviteten skal omfatte alle, ingen skal føle seg utenfor. Dere kan alternativt danne lekegrupper (gjørne sammen med en annen klasse) med 4–6 barn i hver gruppe, som får velge hver sin aktivitet. Forbered gjerne ved å lage kort med bilder/tekst med leker og spill, som elevene kan velge blant. Evaluer etter friminuttene. Hvordan følte det? Fungerte det å velge aktivitet i gruppen? Deltok alle i aktiviteten?

Velg ett alternativ – diskuter

Fortell om en begivenhet, eller les opp en påstand med fire forskjellige svar. Ingen av svarene er riktige eller gale. Elevene skal velge ett av svaralternativene ved å stille seg på en plass i rommet som er merket opp/satt av til det svaret. Deretter diskuterer dere hva som er forskjellen på de ulike alternativene og snakker om at ingenting er riktig eller galt, bare ulike måter å betrakte saker og ting på.

Dramatisering/dramaoppgaver

Dramatiser en episode fra boka. Diskuter hvordan det kunne ha vært annerledes, og dramatiser så den episoden. Det er selvsagt kjempeviktig ikke å velge noe som kan bli for vanskelig eller ømtålig for elevene, for eksempel når Lisa blir forfulgt av guttegjengene. I så fall bør du «spille Lisa».

Samarbeidsoppgaver

- La elevene jobbe to og to. Del ut et papirark til hvert par. Barna øver seg på å samarbeide ved for eksempel å brette et papirfly med én hånd hver (den andre hånden holder de på ryggen).
- Puslespill – Du forbereder ved å tegne og klippe til helt blanke brikker som skal settes sammen til et puslespill. Hver elev får en puslespillbrikke og tegner hva hen er god til (pass på at alle tegner på den riktige siden av puslespillbrikken, for hvis ikke går det ikke an å legge puslespillet til slutt). Deretter legger dere puslespillet sammen.
- Redd en venn – Alle elevene har en ertepose på hodet. De kan gå, løpe eller krabbe, men de må bevege seg. Den som mister erteposen, blir som forsteinet, men kan reddes av en venn som fortsatt har posen på hodet. Den som befri en venn, gjør det ved å plukke opp erteposen fra gulvet og legge den tilbake på vennens hode.
- Bane – Bygg en bane av for eksempel kjegler, steiner eller krakker. Del inn elevene i par, og gi hvert par en ballong. Hvert par skal nå ta seg gjennom banen med ballongen mellom seg. De kan holde fast i ballongen med alt bortsett fra hender og armer. Det som er viktig, er ikke å komme først, men å kunne samarbeide og ha det gøy.
- Dann en lenke – Leken starter med at barna går sammen i par, én foran og én bak. Det barnet som går forrest, lukker øynene, mens det bakerste barnet skal styre barnet foran ved å klappe hen på skuldrene. Et klapp på høyre skulder betyr sving til høyre, et klapp på venstre skulder betyr sving til venstre, dobbeltklapp på begge skuldrer betyr at hen skal ta tak i personen foran. Barnet som går bakerst, prøver med andre ord å styre barnet foran mot et annet par for at lenken skal bli lengre. Når den som går forrest har tatt tak i et annet par, blir lenken fire personer lang. Nå

får bare det barnet som går helt bakerst, lov til å se og styre de tre barna som går foran. Til slutt dannes én eneste, lang lenke. Dette fungerer best med litt eldre barn.

Lenker

Du kan lese mer om Håndbok for superhelter på disse svenske nettsidene:

<https://handbokforsuperhjaltar.se/>

<https://www.bris.se/>

<https://www.raddabarnen.se/>